

عنوان مقاله:

نفس سخنگوی در اندیشه مانوی و ناصر خسرو اسماعیلی

محل انتشار:

ششمین همایش پژوهش‌های ادبی (سال: 1391)

تعداد صفحات اصل مقاله: 36

نویسنده:

حمیدرضا اردستانی رستمی - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول

خلاصه مقاله:

از جمله فرقه‌های اسلامی - شیعی، مذهب اسماعیلیه است که دربردارنده باورهای گنوسی است. پژوهش پیش رو بر آن است تا با نگاهی دوباره، همسانی‌های دیگری را میان مانویان و اسماعیلیان آشکار کرده و سپس به طور ویژه به بررسی نفس/جان سخنگو که معادل مانوی آن واژه wāxš- مشترک در پارتی و فارسی میانه - است، بپردازد. ریشه ایرانی باستان واژه wak-، wāxš به معنی صحبت کردن و ریشه اوستایی آن -wak، دربردارنده معنی گفتن است و Vāxš- در یسنا، 17:44، به معنای سخن، در حالت فاعلی مفرد مؤنث به کار رفته است؛ بنابراین سخنان می‌توان به این نتیجه رسید که واژه wāxš مانوی، به معنای نفس/جان، با سخن در پیوند است. در متنی مانوی (=M2 I) نیز می‌خوانیم که چون آمو؛ شاگرد مانی، برای تبلیغ راهی خراسان می‌شود، مرزبان آنجا به شکل روح (=wāxš) بر او ظاهر می‌گردد و در پهنه متن، تنها تصویری روح مانند مشغول سخن گفتن با آمو می‌شود، که می‌توان پیوند جان و سخن، یا به بیان دقیق‌تر، جان سخنگوی را در آن قطعه دید. ناصر خسرو اسماعیلی نیز به کرات از جان سخنگوی یاد کرده است و میان نفس و سخن پیوند می‌بیند؛ چنان که در بیتی گفته: خرد دوست جان سخنگوی دوست/ که از نیک شاد است و از بد دژم، و در جای دیگر: پیموده شد از گنبد بر من چهل و دو/ جویان خرد گشت مرا نفس سخنور. او در ابیاتی دیگر به گونه‌ای سخن می‌گوید که گویا جان و سخن یک چیزند و سخن همچون جان سبب زندگی آدمی است: زنده به سخن باید گشتنت از پیراک/ مرده به سخن زنده همی کرد مسیحا/ پیدا به سخن باید ماندن که نمانده است/ در عالم کس بی سخن پیدا، پیدا، که البته به کارگیری سخن/ کلمه به جای جان نزد مانویان نیز دیده می‌شود؛ چنان که مانی، عیسی را کلام حقیقت می‌گوید که حیات بخش است. روشن است آنچه که حیات می‌بخشد، جان است که به جای آن کلمه نهاده شده است

کلمات کلیدی:

نفس سخنگوی، مانویان، ناصر خسرو، اسماعیلیان، گنوس

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/193675>

